

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
XƏZƏR UNİVERSİTETİ**

**HASVET BAYTARLIQ TƏBABƏTİ FAKÜLTƏSİ
BAYTARLIQ TƏBABƏTİ DEPARTAMENTİ**

HEYVANLARIN YOLUXMAYAN DAXİLİ XƏSTƏLİKLƏRİ-1

(Körpə heyvanların daxili xəstəlikləri ilə)

SİLLABUS

Tədris ili və semestri

2026/2027-ci ilin payız semestri

Müəllim: Rafail Məmmədov

Razılaşdırılmışdır

Təsdiq edirəm

**Departament müdiri:
b.ü.f.d. S. C. Məmmədova**

Ümumi məlumat	Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı	VET 391 Heyvanların yoluxmayan daxili xəstəlikləri -1 (Körpə heyvanların daxili xəstəlikləri)
	Departament	Baytarlıq Təbabəti departamenti
	Program (bakalavr, magistr)	Bakalavr
	Tədris semestri	2026/2027-ci tədris ilinin payız semestri
	Fənni tədris edən bmüəllim (lər)	Məmmədov Rafail Əhməd oğlu, DSX Akademiyasının baş müəllimi, ehtiyatda olan tibb xidməti polkovniki, Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin veterani.
	E-mail:	rafail.mammadov@khazar.org
	Telefon:	Mobil: 070 640 44 00
	Mühazirə otağı/Cədvəl	Hasvet Baytarlıq fakültəsinin tədris klinikası
	Məsləhət saatları	
Prerekvizitlər	Yoxdur	
Tədris dili	Azərbaycan	
Fənnin növü	Məcburi	
Əsas (dərslilər) və əlavə ədəbiyyat	Əsas ədəbiyyat (dərslilər) İ. Gənciyev, F. Nəsimov “Heyvanların daxili xəstəlikləri” dərslilik. Bakı 2020. 619 s. F. Nəsimov “Heyvanların daxili xəstəliklərinin kliniki diaqnostikası” dərslilik. Bakı -2009, 218 s. Əlavə ədəbiyyat “Baytarlıq təbabəti” (sorgu kitabı) Bakı 2006. - T.B.İsgəndərov, F.N. Nəsimov “Xırda heyvanların xəstəlikləri” Bakı -2009 - Prof. Dr. Yusuf Gül, Geviş Getiren Hayvanların İç Hastalıkları, 2016. - Prof. Dr. Nilüfer Aytuğ, Köpek ve Kedilerin İç Hastalıkları Klinik El Kitabı 2022. - Щербаков Г.Г., ЯшинА.В., Ковалев С. П., Винникова С. В. “Внутренние болезни животных.” Учебник / Под ред. Г. Г. Щербакова. 2е изд., испр. и доп. — СПб.: Издательство «Лань», 2012. — 496 с.: ил. - Внутренние болезни животных. Профилактика и терапия : учебное пособие / Г.Г. Щербаков, А.В. Коробов, Б.М. Анохин [и др.] ; под ред. Г.Г. Щербакова. — Санкт-Петербург : Лань, 2021. — 736 с. - Stephen J Ettinger, Edward C Feldman, Etienne Cote, “Textbook of Veterinary Internal Medicine” - Elsevier eBook on VitalSource , 31 Jan 2017. - Smith -van Metre-Rusterla, “Large Animal Internal Medicine” 6th ed., 1874 pages, Elsevier, October 2019 - Richard W. Nelson and C. Guillermo Couto, “Small Animal Internal Medicine” - E-Book, 6th Edition, 12-09-2019. M. Boulianne, “Avian Disease Manual” 7th Edition Published by the American Association of Avian Pathologists, Inc. 2013.	
Kursun məqsədi	Bu fənnin öyrənilməsinin məqsədi tələbələrdə heyvanların yoluxmayan daxili xəstəliklərinin əmələgəlmə səbəbləri, patogenezi, klinik simptomları, diaqnostikası, müalicəsi və profilaktikası üzrə nəzəri və praktik bilikləri əşılamaqdan ibarətdir.	
Kursun məzmunu	Heyvanların yoluxmayan daxili xəstəlikləri kursu tələbələrə yoluxmayan daxili xəstəliklərin ümumi profilaktikası və terapiyası, heyvanların dispanserizasiyası, ayrı-ayrı orqanlar sistemlərinin xüsusi patologiyası, terapiyası və profilaktikası, heyvanlarda maddələr mübadiləsi pozğunluqları və müxtəlif mənşəli zəhərlənmələr, körpə heyvanların yoluxmayan daxili xəstəlikləri, müalicə zamanı tətbiq olunan terapevtik texnika, həmçinin fitoterapiya, fizioterapiya vasitələri və metodları haqqında zəruri biliklər verir.	

Tədris (öyrənmə) nəticələri	Heyvanların yoluxmayan daxili xəstəlikləri kursunun öyrənilməsi nəticəsində tələbə aşağıdakıları bilməlidir: - yoluxmayan daxili xəstəliklərin etiologiyasını və təsnifatını; - xəstəliklərin patogenezi və simptomlarını, qanın və digər bioloji mayelərin normada və patologiya zamanı tərkib göstəricilərini; - yoluxmayan daxili xəstəliklərin profilaktikası və müalicəsi zamanı istifadə olunan dərman vasitələrinin tətbiqini; - zəruri diaqnostik və terapevtik tədbirləri; - xəstə heyvanlara qoyulmuş diaqnoza uyğun olaraq adekvat müalicə kursunun təyin olunmasını; - heyvanlar arasında geniş yayılan yoluxmayan xəstəliklərin profilaktikası və ləğvi üzrə tədbirlər planlarının tərtib edilməsini; - xəstə heyvalarla davranma zamanı şəxsi qıqiyena və texniki təhlükəsizlik qaydalarını. Bu kursu bitirmiş tələbə bacarmalıdır: - heyvanlarda dispanserizasiyanın keçirilməsini; - heyvanlarda zəruri diaqnostik və terapevtik prosedurların düzgün aparılmasını; - terapevtik, diaqnostik və fizioterapevtik alət və avadanlıqlardan səmərəli istifadəni; - heyvanlar arasında geniş yayılan yoluxmayan xəstəliklərin profilaktikası və ləğvi üzrə tərtib edilən tədbirlər planının yerinə yetirilməsini; - xəstə heyvalarla davranma zamanı şəxsi qıqiyena və təhlükəsizlik qaydalarına əməl etməyi.		
Tədris metodları	Mühazirə		✓
	Qrup müzakirəsi		✓
	Prezentasiya		✓
	Praktiki tapşırıqlar		✓
	Kurs işi		
Qiymətləndirmə	Komponentləri	Tarix/son müddət	Faiz (%)
	Aralıq imtahanı		30
	Fəallıq		5
	Davamiyyət		5
	Tapşırıq və testlər (quiz1,2)		10
	Kurs işi (Layihə1,2,3)		10
	Final imtahanı		40
	Yekun		100
Qaydalar (Tədris siyasəti və davranış)	Davamiyyət Dərslərə davamlı gəlmək çox vacibdir. Mühazirələr və dərslərdə iştirak sizin bilik və bacarıqlarınızı genişləndirir. Buraxılmış dərslərə görə və yerinə yetirmədiyiniz tapşırıqlar üçün siz məsuliyyət daşıyırsınız. Sınıf qaydaları və ya ümumi qaydalar: - Hər dəfə sinfə vaxtında gəlmək; - Müəllimdən 5 dəqiqə sonra sinfə gələnlərə qayıb yazılır; - Bütün tapşırıqları vaxtında təhvil vermək; - Tapşırıqlarda plagiatizmdən istifadə etmək yolverilməzdir; - Dərs kitablarından mütləq istifadə etmək! Əlavə mənbələr: internet materialları və əlavə kitablardan istifadə qiymətləndirilir; - Qrup yoldaşlarınıza və müzakirələr zamanı onların fikirlərinə hörmətlə yanaşmaq; - Sınıfdə mobil telefondan istifadə etmək olmaz; - Müəllimin sinfdə verdiyi tapşırıq və göstərişlər bütün tələbələr tərəfindən yerinə yetirilməlidir; - Qrup işlərində bütün tələbələrin aktiv iştirakı vacibdir; - Hər bir tələbəyə semestr ərzində könüllü olaraq dərslərin müəyyən hissəsində müəllim kimi özünü sınağa icazə verilir; - Müəllimlə email vasitəsilə, yaxud iş saatlarında ofisdə (1-5-ci günlər səhər		

saat 9-dan axşam saat 6-ya qədər, 13:00-14:00 nahar vaxtı çıxılmaqla) əlaqə saxlamaq (axşam saat 9-dan sonra və bazar günlərində yazılan emailərə cavab verilmir); - Müəllimə Whatsapp mesajları və SMS-lər yazmamaq. Kursa verilən tələblər: 1. Dərs kitablarını və əlavə materialları oxumaq; 2. Sınıfdəki bütün müzakirələrdə, diskussiyalarda və digər intellektual fəaliyyətlərdə aktiv olmaq; 3. Tapşırıqları tələb olunan vaxtda və formatda tərtib etmək; 4. Xəstəlik və fəvqəladə hallardan başqa bütün dərslərdə iştirak etmək. Bü kurs üçün bir aralıq və bir final imtahanı nəzərdə tutulmuşdur. Bütün imtahan sualları sylabusda yazılan mövzulara əsasən tərtib olunacaqdır. Hər bir modulun sonunda tələbələrə bu modul daxilində keçirilən mövzularla bağlı quiz (test) keçiriləcək və hər biri 5 bal olmaq şərti ilə ümumi 10 bal veriləcəkdir. Tələbələrin bütün dərslərdə iştirakı vacibdir. Tələbələr müəyyən səbəblərdən dərslərin buraxılması (xəstəlik, ailə vəziyyəti və s.) haqqında məlumatı fakültə dekanlığına təqdim etməlidirlər. 25%-dən artıq dərs buraxan tələbələr imtahana buraxılmır. Dərsə gecikən tələbəyə qayıb yazılır. Buna baxmayaraq tələbə dərs saatına buraxıla bilər. Dərsi pozmaq, dərslərdən icazə istəmək, qrup işlərinin hazırlanması xaricində cib telefonundan istifadə etmək kimi davranışlar arzu olunmazdır. Tələbələrin hazırladıqları təqdimatlarda mənbələrin göstərilməsi vacib şərtidir. Tələbənin imtahanda iştirakı və ya imtahana buraxılması ilə bağlı məsələlər fakültə rəhbərliyi tərəfindən həll olunur. Aralıq və yekun imtahanı mövzuları tələbələrə imtahandan öncə verilir. Aralıq imtahanının sualları yekun imtahanında təkrarlanmır. Aralıq və yekun imtahanları vaxtı tələbə tərəfindən imtahanın gedişini pozmaq və köçürmələr qadağandır. Bu qaydaya riayət etməyən tələbələrin imtahan işi ləğv olunur və tələbə 0 (sıfır) balla qiymətləndirilir. Universitet qaydalarına müvafiq olaraq kursu bitirmək üçün ümumi müvəffəqiyyət faizi 60% və yuxarı hesab edilir. Kəsri olan tələbə bu fənni növbəti semestr və ya növbəti il götürə bilər. Dərs zamanı dərs prosesini və etik qaydaları pozmaq qadağandır. Həmçinin tələbələr arasında icazəsiz müzakirələr və mobil telefondan istifadə qadağandır.				
Cədvəl (dəyişdirilə bilər)				
Tarix	Həftə	Mövzular və tədris sualları	Saat	Əsas ədəbiyyat (dərsliklər)
	I	Mövzu № 1: Fənnin predmeti, məqsədi və vəzifələri. Yoluxmayan daxili xəstəliklərin etiologiyası və ümumi profilaktikası. Fənnin digər elmlərlə qarşılıqlı əlaqəsi. Yoluxmayan daxili xəstəliklərin etiologiyası. Yoluxmayan daxili xəstəliklərin ümumi profilaktikası. Fizioloji tələbatə uyğun yemləmə, yemlərin və suyun keyfiyyəti, heyvanlar saxlanılan binalarda optimal mikroiqlim, aktiv misionun təşkili. Biokimyəvi və mikrobioloji sintez vasitələrinin rəşional istifadəsi. Maddələr mübaliləsinin vəziyyətinə nəzarət.	4	1, səh. 14-33; 1, səh. 36-38.
	II	Mövzu № 2: Yoluxmayan daxili xəstəliklərin müayinə metodları və ümumi terapiyası. Ümumi müayinə metodları (<i>heyvana klinik baxışın keçirilməsi, palpasiya, perkusiya, auskultasiya, termometriya</i>). Xüsusi müayinə metodları (<i>endoskopiya, zondlama, kateterizasiya, exoqrafiya, qrafik metodlar, rentgenoqrafiya,</i>	4	1, səh. 38-53 2, fəsil - II, III.

		<i>operativ-cərrahi metodlar, KT, MRT və radioizotop metodlar).</i> Ümumi terapiyanın vasitələri, metodları və prinsipləri. Terapiyanın növləri: etioterapiya, patogenetik terapiya, sinir-trofik funksiyaları tənzimləyən terapiya, əvəzedici terapiya, simptomatik terapiya, fizioterapiya, fitoterapiya, dietoterapiya.		
	III	Mövzu № 3. Yoluxmayan daxili xəstəliklər zamanı tətbiq edilən terapeutik manipulyasiyalar, təhlükəsizlik qaydaları və heyvanların təsbit olunması üsulları. Xəstə heyvanların müayinəsi və müalicəsi zamanı texniki təhlükəsizlik və şəxsi gigiyena qaydaları. Xəstə heyvanların təsbit olunması üsulları. Dərman maddələrinin yeridilməsi metodları. Fərdi və qrup şəkilində dərman maddələrinin yeridilməsi üsulları. Dərman maddələrinin peroral və rekrall yeridilməsi üsulları. Parenteral terapeutik inyeksiyalar: dərialtı, əzələdaxili, venadaxili, intratraxeal, peritondaxili, intrapulmonal, intrakardial, sümük-daxili. Qanalmalar. İnqalyasiya metodları, aerozolterapiya. Gövşəyənlərdə işgənbənin punksiyası və kitabçaya dərman preparatlarının yeridilməsi. Mədənin və bağırsaqların yuyulması. Təmizləyici və müalicəvi imalələr.	4	1, səh. 93-116.
	IV	Mövzu № 4: Yoluxmayan daxili xəstəliklər zamanı heyvanların dispanserizasiyası. Dispanserizasiyanın məqsədi və vəzifələri. Dispanserizasiyanın etaplari (<i>diaqnostik, terapeutik, profilaktik</i>) və keçirilməsi qaydaları. Dispanserizasiyanın müxtəlif heyvanlarda keçirilmə müddətləri.	4	1, səh. 33-36.
	V	Mövzu № 5: Ürək – damar sistemi xəstəliklərinin etiologiyası, diaqnostikası, terapiyası və profilaktikası. Ürək-damar sistemi xəstəliklərinin təsnifatı. Ürək-damar sistemi xəstəliklərinin sindromları. Perikarditlər (<i>travmatik və qeyri-travmatik</i>), hidroperikard. Miokardın xəstəlikləri (<i>miokardit, miokardioz, miokardiofibroz, miokardioskleroz</i>). Miokard xəstəliklərinin differensial diaqnostikası. Endokardın xəstəlikləri (<i>iti və xroniki, ziyilli və xoralı endokarditlər</i>). Ürək qüsurları. Damar xəstəlikləri (<i>ateroskleroz, tromboz</i>).	4	1, səh. 284 - 317 2, IV fəsil.
	VI	Mövzu № 6: Yuxarı tənəffüs yolları və bronxların xəstəliklərinin etiologiyası, diaqnostikası, terapiyası və profilaktikası. Tənəffüs orqanları xəstəliklərinin təsnifatı və etiologiyası. Tənəffüs yolları, ağciyər və plevra xəstəliklərinin sindromları. Yuxarı tənəffüs yolları və bronxların xəstəlikləri (<i>rinitlər, haymoritlər laringitlər, traxeitlər, traxeo-bronxitlər, bronxitlər</i>).	4	1, səh. 239-252 2, V fəsil.
	VII	Mövzu № 7: Ağciyərlərin iltihabi xəstəliklərinin etiologiyası, diaqnostikası, terapiyası və profilaktikası. Bronxopnevmoniyalar. Krupoz pnevmoniya. Aspirasion, metastatik və irinli-nekrotik pnevmoniyalar. Pnevmoniyaların	3	1, səh. 252- 271 2, V fəsil.

		differentensial diaq-nostikasi.		
		QUIZ-1	1	
	VIII	Mövzu № 8: Ağciyərlərin emfizeması, hiperemiyası və ödemnin etiologiyası, diaqnostikası, terapiyası və profilaktikası. Plevranın xəstəlikləri Ağciyərlərin alveolyar və interstisial emfizemaları. Ağciyərlərin hiperemiyası və ödemi. Plevritlər. Hidrotoraks, pnevmotoraks.	4	1, səh. 274 -283 2, V fəsil .
		ARALIQ İMTAHANI		
	IX	Mövzu № 9: Ağız boşluğu, udlaq və yem borusunun xəstəliklərinin etiologiyası, diaqnostikası, terapiyası və profilaktikası. Həzm orqanları xəstəliklərinin etiologiyası. Həzm orqanları xəstəliklərinin təsnifatı. Həzm orqanları patologiyalarının sindromları. Stomatitlər, laringitlər. Yem borusunun iltihabı və tıxanması.	4	1, səh. 119-132. 2, səh. 172 -179
	X	Mövzu № 10: Gövşəyən heyvanlarda mədəönlüklərinin xəstəliklərinin etiologiyası, diaqnostikası, terapiyası və profilaktikası. Mədəönlüklərinin hipotoniyası və atoniyası. İşgənbənin alkalozu, asidozu və parakeratozu. İşgənbənin timpaniyası. Travmatik retikulit, travmatik retikulooperitonit. Kitabçanın tıxanması.	4	1, səh. 132- 156. 2, səh.182 - 190
	XI	Mövzu № 11: Mədənin və qurşağın xəstəliklərinin etiologiyası, diaqnostikası, terapiyası və profilaktikası. Qastritlər (<i>xroniki, iti; serozlu, kataral, hemorragik, fibrinozlu, irinli;hiperasid, hipoasid, normoasid, anasid</i>). Abomazit. Heyvanlarda xora xəstəliyi. Qastroenteritlər. Atlarda mədənin kəskin genişlənməsi.	4	1, səh. 156- 173. 2, səh. 190 - 195
	XII	Mövzu № 12: Bağırsaq xəstəliklərinin etiologiyası, diaqnostikası, terapiyası və profilaktikası. Enteritlər. Enterokolitlər. Meteorizm. Ximostaz. Koprostaz.	4	1, səh. 173 - 184. 2, səh. -195-202; 207-210.
	XIII	Mövzu № 13: Bağırsaq sancılarının etiologiyası, differentensial diaqnostikası, terapiyası və profilaktikası. Atlarda bağırsaqların quruluşunun anatomo-topoqrafik xüsusiyyətləri. Atlarda bağırsaq sancılarının təsnifatı. Bağırsaq spazmaları. Obstruktiv, stranqulyasion, paralitik, işemik və adqeziv ileuslar.	4	1, səh. 185 - 210. 2, səh. 202 - 206
	XIV	Mövzu № 14: Qaraciyər və od yolları xəstəliklərinin etiologiyası, diaqnostikası, terapiyası və profilaktikası. Qaraciyər xəstəliklərinin təsnifatı. Qaraciyər və od yollarının sin-dromları. Hepatitlər. Hepatozlar. Qaraciyərin	3	1, səh. 210- 229

		sirrozu. Assit. Xolanqit. Xolesistit. Öddəsi xəstəliyi.		
		QUIZ -2	1	
	XV	Mövzu № 15: Böyrək xəstəliklərinin etiologiyası, diaqnostikası, terapiyası və profilaktikası. Böyrək – sidik yolları xəstəliklərinin təsnifatı. Böyrək xəstəliklərinin sindromları. Nefritlər, qlomerulonefritlər, pielonefritlər. Nefrozlar, nefroskleroz. Kəskin və xroniki böyrək çatışmazlıqları.	4	1, səh. 321- 343.
		FİNAL İMTAHANI		
		CƏMI	60	

Bu tədris proqramı fənn haqqında tam məlumatı özündə əks etdirir və hər hansı dəyişiklik barədə öncədən xəbər veriləcək.